

12 vogels die je leven redden

Charlie Corbett

12 vogels die je leven redden

Hoe je gelukkig kunt worden van de natuur

Vertaald door Irene Paridaans en Betty Klaase

MEULENHOFF

ISBN 978-90-290-9645-4

ISBN 978-94-023-1962-0 (e-book)

NUR 320

Oorspronkelijke titel: *12 Birds to Save Your Life*

Omslagontwerp: Pinta Grafische Producties

Illustraties omslag en binnenwerk: Sarah Young

Zetwerk: Pier Post

© 2021 Charlie Corbett

Voor het eerst als *12 Birds to Save Your Life* uitgegeven in 2021 door Michael Joseph, een imprint van Penguin. Penguin is onderdeel van de Penguin Random House-groep.

© 2022 Nederlandse vertaling Irene Paridaans, Betty Klaasse en Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

De uitgever heeft ernaar gestreefd alle rechten van derden te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen contact opnemen met Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam.

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Inleiding	11
Proloog	15
1 Leeuwerik	17
2 Roodborst	39
3 Winterkoning	61
4 Zanglijster	81
5 Goudvink	103
6 Ekster	129
7 Huismus	147
8 Tjiftjaf	177
9 Huiszwaluw	195
10 IJsvogel	213
11 Wulp	229
12 Kerkuil	249
Vogelwijzer	263
Noten	273
Dankwoord	281
Verantwoording	285

Voor mam

want:

'Tja, ik weet niet, je weet wel, snap je?'

... zoals Plum ooit zei.

Lend me not to another and I will be a quiet
companion in all your wanderings. Wherever thou
goest there go I, through the eagle's air and over the
wide seas; through heat and cold, calm and tempest,
and the changing years. When thou layest thyself
down upon thy bed when the weary day is over read
of me a little and thy dreams shall be sweet.¹

Isaak Walton, *The Compleat Angler*

Speak, roofless Nature, your instinctive words;
And let me learn your secret from the sky.²

Siegfried Sassoon

Inleiding

Dit boek gaat over omgaan met onze menselijkheid. Het gaat over onverwachte gebeurtenissen die, zonder dat ik daar toestemming voor had gegeven, mijn leven binnendenderden. Over hoe een verkwikkende liefde voor de natuur, in het bijzonder voor vogels, mij heeft geholpen bij het verwerken van de dood van mijn moeder, en me houvast heeft geboden in tijden van grote onzekerheid en angst. Dood en verandering, angst en zwaarmoedigheid zijn niets nieuws. Onze voorouders kenden ze al vanaf het moment dat ze in de oertijd uit het moeras tevoorschijn kwamen en zich afvroegen wat ze die avond eens zouden eten. Toch kunnen wij, als mensheid, om een of andere reden er steeds slechter mee uit de voeten.

We zijn onthecht geraakt van onze natuurlijke omgeving, en naar mijn mening is die onthechting de belangrijkste reden dat zo veel mensen het moeilijk vinden om te gaan met datgene wat de moderne wereld op ons bordje legt. We zijn het perspectief dat de natuur ons biedt uit het oog verloren.

Nog niet zo lang geleden was kennis van zoiets alledaags als vogels de normaalste zaak van de wereld. Het hoorde bij ons mens-zijn, net als onze armen en benen. Kennis van vogels en van de natuur was niet slechts een hobby van een paar duizend excentriekelingen die tot ieders verbazing het hele land door struinen op zoek naar een zeldzame vogelsoort die ze vervolgens optekenen in hun speciale

notitieboekje. Vogelliefhebbers worden tegenwoordig over één kam geschoren met treinspotters en andere mensen met een obsessieve hobby: ongevaarlijk, maar wel een beetje vreemd.

Tot voor kort wist ook ik bijna niets van de fauna om me heen. Toen ik, na jarenlang in steden in binnen- en buitenland te hebben gewoond, terugkeerde naar de kleine boerderij waar ik ben opgegroeid, voelde ik me een buitenaards wezen. Ik liep over de lanen en landweggetjes van mijn kindertijd, maar de omgeving was me vreemd. Willekeurige vogels zaten in naamloze bomen liedjes te zingen die ik niet begreep. Ik realiseerde me dat de kennis die ik tijdens mijn jeugd had opgedaan op het Engelse platteland grotendeels was verdwenen. Ik wist amper nog het verschil tussen een mus en een spreuuw. Het ochtendkoor verbijsterde me. Ik schaamde me en besloot orde op zaken te stellen.

Op mijn her-ontdekkingsreis beseftte ik dat aandacht voor de natuur om je heen, het observeren, begrijpen en liefhebben ervan, niet alleen een gelukkiger en tevredener mens van je maakt, maar dat het ook de natuur zelf ten goede komt. De natuur verschuift daardoor van de abstracte wereld naar de tastbare wereld.

Het profijt dat ik tijdens mijn moeders ziekte, haar dood en de pijnlijke nasleep daarvan heb gehad van mijn hernieuwde verbintenis met de vogels om me heen laat zich nauwelijks beschrijven. Die verbintenis voorzag me van onmisbare geestelijke bagage. Ik hoop dat jij, nadat je dit boek hebt gelezen, dezelfde kinderlijke vreugde ervaart die ik voel als ik op een frisse lenteochtend een merel hoor zingen, als ik aan het eind van de langste nacht het lied van de lijster hoor, of als ik in april de huiszwaluwen uit Afrika zie overkomen. Het kan levensreddend zijn.

Sommige van de twaalf vogels die ik in dit boek beschrijf, zullen je bekender voorkomen dan andere. Ik heb geprobeerd vogels te selecteren die niet alleen veel voor mij betekenen en een rol hebben

gespeeld in mijn mentale genezing, maar die (bijna) overal voorkomen, vogels die je zelf makkelijk zult kunnen vinden. Aan het eind van elk hoofdstuk geef ik een eenvoudige beschrijving van de vogel en van de plekken waar je kans maakt hem tegen te komen. Achter in het boek vind je een beknopte Vogelwijzer waarin je kunt vinden welke vogels je waar en wanneer kunt spotten.

Als je dit boek uit hebt ben je nog geen vogelexpert, en het levert je geen kennis op van zeldzame flora en fauna. Mijn doel is je te helpen met het opnieuw tot stand brengen van een relatie met de natuur om je heen. Te aarden. Je leven en je problemen in perspectief te plaatsen door de natuur te leren begrijpen en waarderen, en je levensritme erop af te stemmen.

Soms, als de schaduw van het zwarte monster weer eens in omvang toeneemt, en dat doet hij nog wel eens, beklim ik een heuvel in de buurt en ga simpelweg in het gras liggen. Als ik geluk heb beginnen er een paar leeuweriken te zingen. Of er vliegen wat geelgorzen over, of misschien zelfs een zwerm putters. Als ik de tijd neem aandacht te besteden aan de natuur, in de natuur te zijn, lukt het me altijd mijn problemen in perspectief te zetten. Elke dag leert de natuur me lessen over mezelf en het leven.

Ik hoop dat je na het lezen van dit boek zult beseffen dat je nog een hele dimensie aan je leven kunt toevoegen, een dimensie die klaarligt om ontdekt te worden. Als je dat doet en je probeert te begrijpen wat er gebeurt, zullen zelfs de kleinste gebeurtenissen je vreugde verschaffen.

Proloog

In mijn begin ligt mijn einde besloten

Ik rijd van west naar oost over de Cairngorms, het dak van Schotland, over een prachtige, slingerende weg. Boven mij een strakblauwe hemel. Naast me mijn vriendin Mary. Op de radio 'Baba O'Riley' van The Who op vol volume. De zon schijnt. Het is hartje zomer, maar toch geeft de thermometer in mijn auto maar tien graden Celsius aan. We zitten honderden meters boven zeeniveau. We lachen. De ramen staan open en de lucht is fris. We zijn op weg naar een feest. We komen net van een ander feest. De toekomst ligt open. Ik ben gelukkig. Wij zijn gelukkig. In december ga ik met deze vrouw trouwen. Het leven is goed.

I Leeuwerik

The lark's on the wing;
The snail's on the thorn:
God's in his Heaven—
All's right with the world!¹
—Robert Browning

(Like to the lark at the break of day arising)
From sullen earth sings hymns at Heaven's gate.²
—William Shakespeare

Er is maar één woord dat het gevoel beschrijft dat je overvalt als je een leeuwerik hoort en ziet en dat is 'verrukking'. Ik ben niet de enige die er zo over denkt. Deze term wordt in het Engels zelfs als verzamelnaam gebruikt: *an exaltation of skylarks*. Een perfecte term. Ik heb geen idee wie er ooit op het idee is gekomen dit soort verzamelingen te gebruiken, maar hier volgen nog een paar prachtige voorbeelden: *a clattering of jackdaws*, *a murmuration of starlings*, en *a charm of goldfinches*.³ Wie het ook geweest mag zijn, hij of zij heeft het verdraaid goed gedaan.

Het lied van de leeuwerik is heel krachtig. Het kan en zal je in een goed humeur brengen, wat er verder in je leven ook aan de hand mag zijn. Nog afgezien van het feit dat je, om een leeuwerik

te kunnen horen, op een open en winderige plek moet staan, ver weg van mensen, vervuiling en beton, iets wat op zich al een bron van vreugde is. Het rollende, tinkelende, opstijgende lied van de leeuwerik zal je naar een nog betere plek brengen. Het valt niet mee de innerlijke rust te beschrijven die ik voel als ik die klanken hoor; als ik omhoogkijk en een leeuwerik doodstil, met wild flapperende vleugeltjes, in de lucht zie hangen en het beestje de longen uit zijn lijfje zingt.

Als het een drankje was zou het effect dat een zingende leeuwerik op je ziel heeft vergelijkbaar zijn met die eerste ijskoude gin-tonic na een stressvolle dag op kantoor. Nee. Streep maar weer door. Gin-tonic doet dat gevoel geen recht. Misschien toch eerder dat moment waarop je in een heerlijk warm bad stapt na een slopende dag op je benen te hebben gestaan. Dat komt volgens mij meer in de buurt, maar daarmee zijn we er nog niet.

Misschien kunnen we het lied van de leeuwerik nog beter vergelijken met de vlinder van de boeddhist. Je kunt je hele leven naar geluk zoeken, maar je zult het waarschijnlijk nooit vinden. Stop met zoeken, zal de vriendelijke plaatselijke boeddhist tegen je zeggen. Geluk is als een vlinder. Je kunt er de hele dag achteraan rennen maar je zult hem niet vangen. Pas als je gaat zitten om uit te rusten en na te denken gaat de vlinder zachtjes op je schouder zitten, zonder dat je het in de gaten hebt. Het lied van de leeuwerik is daar de muzikale variant op. Het is er altijd, op de achtergrond, je hoeft alleen maar stil te staan, diep adem te halen en te luisteren.

De leeuwerik heeft een grote rol gespeeld in mijn eigen vogelzang-openbaring. Toen ik op de bodem van de put zat monterde zijn lied me op zoals iets menselijks dat nooit voor elkaar had kunnen krijgen. Het riep een ontzagwekkende verwondering over de kracht van de natuur bij me op die me nooit meer heeft verlaten.

Het was weer eens zo'n dag. Zo'n dag die zich af en toe in je leven voordoet en die veelbelovend begint: een en al zonneshijn, optimisme en energie, maar miserabel eindigt. Ons gezin had nieuws gekregen dat we nooit hadden verwacht. Nooit. Misschien hadden we te lang collectief in de ontkenning gezeten, die vreemde menselijke eigenschap om bewust de feiten te negeren, tot het moment dat die feiten over de ontbijttafel stuiteren, in je cornflakes pissen en zich daarna middels een roestige lepel tussen je lippen wringen. Ik geloof dat we dat ook wel eens 'hoop' noemen. Het deed me denken aan dat fantastische citaat van John Cleese uit de film *Clockwise*: 'De wanhoop kan me niets schelen... wanhoop, daar kan ik wel tegen. Maar die *hoop*!' (Als hij het zegt is het veel grappiger.)

Hoe dan ook, op die dag, een warme, broeierige dag in augustus, kreeg ons gezin slecht nieuws. Onze hoop werd aan stukken gescheurd. Mijn moeder, bij wie een maand daarvoor een hersentumor was geconstateerd, kreeg te horen dat ze niet lang meer te leven had. Voor het eerst in mijn leven hadden de woorden 'kwaadaardig', 'terminaal' en 'palliatieve zorg' betrekking op iemand van wie ik hield. Toen de arts ze uitsprak ketsten ze af tegen mijn schedel. Ze drongen niet door. Het voelde buitenaards en onecht aan. Ze hadden niets met mij of met mijn moeder te maken. Ik weet nog dat ik naar de anderen keek. We zaten met z'n vijven in zo'n piepklein kamertje met metalen jaloezieën en industriële grijze tapijten. Mijn vader en moeder naast elkaar, versmolten, mijn oudere zus Katie, die mams hand vasthield alsof ze die nooit meer los wilde laten, mijn broer Richard, die zijn hand zachtjes op mams schouder had gelegd, en dan ik nog, de jongste, achterin, die er iets van probeerde te snappen. Om de beurt keken we elkaar aan. Het enige wat we in elkaars ogen lazen was verwarring.

Tot dan toe geloofden we echt dat datgene wat mam mankeerde slechts een rimpeltje was in een verder lang en vervullend leven.

Dat we dit obstakel wel even uit de weg zouden ruimen, dat mam weer beter zou worden, dat we allemaal een paar waardevolle levenslessen zouden leren en dat het leven daarna weer zijn normale gang zou gaan. Niks aan de hand. In de toekomst zouden we lachend terugkijken op deze rare tijd en pap zou mopperen over hoeveel geld hij kwijt was geweest aan de parkeergarage van een Engels ziekenhuis.

Een maand daarvoor was het allemaal begonnen. Mijn vrouw Mary en ik zaten gezellig aan de keukentafel ons weekend te plannen toen de telefoon ging. Het was mijn vader. ‘Ik maak me een beetje zorgen om je moeder,’ zei hij. ‘Het is waarschijnlijk niks, maar ze heeft een rare duizeling gehad.’

‘Hè? Een rare duizeling? Wat bedoel je daarmee, pap?’

‘Nou, precies wat ik zeg. Ze stond gekookte eieren te pellen voor een picknick, en toen kreeg ze die rare duizeling. We gaan voor de zekerheid maar even naar de dokter.’

Een rare duizeling. Ik legde de telefoon neer en ging verder met waar ik mee bezig was. *Note to self: Straks even mam bellen om te vragen hoe het gaat.* En dat was dat. Maar dat was natuurlijk helemaal niet dat. Het bleek dat mam al wekenlang hoofdpijn had zonder dat tegen iemand te zeggen, en de dokter maakte zich genoeg zorgen om een paar scans te regelen. Maar toch, het was natuurlijk niks, zeiden we tegen elkaar, helemaal niks. Onze moeder was de fitste en jongste zesenzestigjarige die we kenden. Haar energieke vrolijkheid stroomde uit elke porie van haar lichaam. Mensen als mam worden niet ziek, was onze redenering. Zo simpel is het gewoon. Ze had genoeg levenslust in huis om honderd jaar te worden, en zelfs nog ouder. Wat ook hielp was dat ze er zelf precies zo over dacht. ‘Er is niks met me aan de hand, lieverds. Waarschijnlijk is het helemaal niks. Gewoon een rare duizeling.’

De dagen werden weken, en die zonnige julidag werd geleidelijk

een vage herinnering. Wij leefden in het ongewisse; mam onderging onderzoek na onderzoek om uit te zoeken wat ze nou precies mankeerde, en er volgde gesprek na gesprek. We wisten dat het om een of andere tumor in haar hoofd ging, maar kennelijk bestonden er veel verschillende varianten van die ellendige dingen. Sommige waren goed operabel en daarvan zou je weer volledig genezen, maar andere hadden veel griezeliger prognoses. Het woord waar we ons aan vastklampten was ‘goedaardig’. Een poosje geleden bracht Richard die periode nog eens ter sprake: de dagen van verwarring en onzekerheid voor de Dodelijke Diagnose, onze Nep-Oorlog.

‘Mam zei nog tegen me dat ze in die periode zo gelukkig was,’ zei hij.

Dat begreep ik niet helemaal.

‘Hoe kan iemand nou gelukkig zijn in een situatie van onzekerheid over leven en dood?’

‘Maar ben je dan al die lunches en etentjes vergeten die we in die tijd samen hadden? Voor het eerst in jaren waren we als gezin weer bij elkaar,’ zei hij.

Ik realiseer me nu dat hij gelijk had. Die dagen en weken hadden krachtig duidelijk gemaakt dat mam een centrale rol speelde in het ontstaan en het overleven van ons kleine clubje. In haar ogen zag je dat ze een afweging maakte tussen de intense vreugde die ze ervoer toen we er allemaal waren, toen ze omringd werd door de mensen van wie ze meer hield dan van wat ook ter wereld, en het schokkende besef dat ze misschien niet veel tijd van leven meer had.

Natuurlijk was mam het cement dat ons gezin bij elkaar hield, maar pas toen het los begon te laten begon ik dat te waarderen. Voor mij was het vanzelfsprekend. Voor ons allemaal. En dus trokken we er in die onzekere zomerdagen met z’n allen op uit, balanceerend tussen hoop en haperende verwachtingen; als een wervelwind vlogen we met z’n allen door de dorpen en stadjes in de regio. Met

z'n vijven tuften we het land door, een karretje vol vrolijke onrust: dokters bezoeken, ziekenhuizen in en uit, afspraken met specialisten – mam liefdevol gekoesterd in onze handen en onze harten – en daarna, als alle afspraken afgevinkt waren, naar een plaatselijke pub of hotel om te lunchen. Voor ons was het een tweede kindertijd; het uiterlijk vertoon van ons volwassen leven voor even afgeworpen, onze eigen gezinnen ver weg. Het was weer helemaal 1985. Mijn vader klaagde zoals altijd over de menukaart ('Hebben ze hier geen normaal eten? Ik hoef alleen maar een biefstuk!'), en mam rolde weer met haar ogen en verexcuseerde zich tegenover het getergde personeel. Mijn zus Katie zat pal naast haar – twee handen op één buik – en Stella, de hond van mijn broer, ging er als een speer vandoor zodra ze de kans kreeg.

Een van de laatste lunches die we met mam hadden in the George Inn, een van die prachtige, klassieke, oer-Engelse pubs, werd verstoord toen deze chronisch ongehoorzame labrador er voor de zoveelste keer vandoor ging. Ik vergeet nooit hoe mijn moeder stond te huilen van het lachen toen ze mijn broer schreeuwend achter zijn hond aan door het dorp zag rennen en het beest smeekte terug te komen. 'Stella, Stella! Kom alsjeblíeft terug, Stella. Waar ben je, Stella? Kom híér!'

We hebben overal gezocht maar pas toen we schor, zwetend en verslagen terugliepen naar de auto dook Stella weer op. Nonchalant en zonder zich ergens druk over te maken kwam ze aangetrippeld.

'Stélla! Stom beest dat je bent!' huilde mijn broer getergd.

Stella kwispelde alleen maar met haar staart en sprong in Richards armen. Mijn god, wat hebben we gelachen. Humor was de kern van ons gezinsleven. Wat voor naars er ook gebeurde, hoe heftig we ook ruziemaakten of wat voor bizarre dingen er ook misgingen, de slappe lach was nooit ver weg. Zelfs toen we hoorden dat mam nog maar twee jaar te leven had, als ze geluk had, verloren we

nooit onze aangeboren eigenschap te lachen om onze tegenslagen. Ook al huilden we tegelijkertijd vanbinnen.

Die middag van de Dodelijke Diagnose ging ik naar huis, ik had geen idee wat ik moest voelen. Het leek alsof iemand mijn emoties heel diep had ingevroren. Iedereen was weer zijn eigen weg gegaan en ik was alleen met mijn gedachten. Duistere gedachten. Ik kon niet stilzitten en ijsbeerde ongedurig door mijn kleine keuken. Het leek wel of mijn geest gevoelloos was geworden maar dat niet aan de rest van mijn lichaam had laten weten. En dus besloot ik mijn slecht functionerende brein mee naar buiten te nemen, het lege landschap in. Wat kon ik anders? Ik had op dat moment de mazzel dat ik in een prachtig, afgelegen hoekje van een dorp in Wiltshire woonde, midden in de heuvels van Pewsey Vale, die bezaaid waren met grote, lege vlakten. Prima wandelgebied. Ik trok mijn regenjas en mijn laarzen aan en stapte de motregen in.

Na een paar uur lopen en heel hard proberen nergens aan te denken ging ik, enigszins klam, op een helling liggen en keek omhoog naar de loodgrijze lucht. De lauwe augustusmiezer drong door tot in mijn botten.

Niemand leert je hoe je met slecht nieuws om moet gaan, net zoals niemand je kan voorbereiden op het hebben van kleine kinderen. Natuurlijk, iedereen kan je precies vertellen hoe dat is (en dat doen ze dan ook), maar je weet pas waar ze het over hebben als je in de supermarkt een schreeuwende, stuiptrekkende peuter vasthoudt in het bijzijn van grijnzende toeschouwers, terwijl je andere kind vrolijk met een niet-betaalde zak snoep de deur uit loopt in de richting van een drukke weg. Pas als je dit hebt meegemaakt begrijp je de ware betekenis van het begrip 'hulpeloosheid'. En zo is het ook met slecht nieuws. Er kleeft een zekere hulpeloosheid aan.

En jemig, ik kon wel wat lessen gebruiken. Ik kom uit een gezin waar je nooit, maar dan ook nooit, onder geen enkele voorwaarde,

over je gevoelens praatte. Elk vertoon van emotie, behalve vrolijkheid natuurlijk, stuitte op een muur van schaamte en ongemak, en dan nam het gesprek snel een andere wending. Hoewel we als gezinsleden heel close waren met elkaar, werd er bij ons niet geknuffeld. Ook bespraken we onze ‘meningsverschillen’ niet, en we vielen elkaar al helemaal niet lastig met onze problemen. Dit zou al snel beschouwd kunnen worden als zelfingenomenheid en, in alle eerlijkheid, egoïsme. (Het feit dat ik daarnet het woord ‘meningsverschillen’ tussen aanhalingstekens heb gezet zegt alles over hoe er in ons gezin werd omgegaan met openheid over gevoelens.)

Als wij als kind een lastige vraag stelden, trok mijn vader wit weg, zei: ‘Vraag dat maar aan je moeder’, en maakte dat hij wegwam. Ook mijn moeder trok dan vervolgens wit weg, en antwoordde altijd met hetzelfde zinnetje: ‘Wil het slurfsje een broodje?’ Tot op de dag van vandaag heb ik geen idee wat dat zinnetje betekent (iets met hongerige olifantjes in de dierentuin, neem ik aan), maar tegen lastige vragen werkte het uitstekend.

Dus toen er zich in ons bezadigde leventje opeens een aardbeving van deze omvang voordeed, wisten we gewoon niet wat we moesten doen. Hoe we moesten reageren. Wat we moesten zeggen. Met wie we moesten praten. En daarom lag ik daar dus op die heuvel, in de regen, en ik voelde niks. Mijn hersenen waren bevroren. Ik was alleen op de wereld. Alleen op deze modderige oude heuvel. En niemand kon me helpen. Niet echt. Niet nu.

En toen hoorde ik een leeuwerik.

De opstijgende, rollende, vloeiende klanken die boven me door de lucht zweefden waren een injectie van hoop in mijn ziel. Het leek wel een extase die zich hoog boven mijn hoofd afspeelde. In stereo. Ik dacht bij mezelf: het is augustus. Leeuweriken zingen helemaal niet in augustus. En toch. Zo duidelijk als wat. Hij hing boven mijn hoofd en deed waar leeuweriken goed in zijn.